

Etablererprøven: pensum og huskeliste

Tallene, reglene og paragrafene du oftest trenger på etablererprøven, samlet på noen få sider. Nyeste versjon: www.kurs.ing/ressurser/etablererproven-pensum-pdf

Etablererprøven tester økonomistyring og lovgivning for serveringssteder ([forskrift om etablererprøve § 2](#)). Guiden samler tallene og reglene du oftest trenger, tema for tema, med paragrafen ved siden av. Den er et sammendrag og erstatter ikke læreboken eller lovteksten.

1. Om prøven	2. Pensum tema for tema
3. Fellene flest går i	4. Huskeliste for prøvedagen
5. 10 øvingsspørsmål med fasit	6. Kilder og mer øving

1. Om prøven

Hva	Regel	Kilde
Spørsmål og krav	50 spørsmål, minst 40 riktige	§ 5
Tid	90 min elektronisk, +10 min på papir	§ 5
Gebyr	Inntil 400 kr per forsøk	§ 7
Frist for kommunen	Prøve innen 2 måneder	§ 4
Pensum	Seks fagområder, bygger på læreboken	§ 2
Språk	Norsk	Oslo kommune

Pensum er «økonomistyring og lovgivning av betydning for drift av serveringssteder, herunder serveringsloven, skatte- og avgiftslovgivningen, regnskapslovgivningen, konkurslovgivningen, arbeidsmiljølovgivningen og alkoholloven» (§ 2 første ledd).

Prøven bygger på læreboken «Læremateriell – etablererprøven for serveringsvirksomhet» (§ 2 annet ledd). Boken selges separat. [Bergen](#) og [Kristiansand](#) kommune skriver at den kan kjøpes hos VINN. Kurs.ing selger ikke læreboken.

Tar du prøven på papir, får du ti minutter ekstra til å føre over svarene.

2. Pensum tema for tema

Hvert tema har tallene fra lovteksten med paragraf, og punktene fra «Kort oppsummert» i Kurs.ings kurs for etablererprøven.

1. Serveringsloven: bevilling, daglig leder og drift

TALLENE DU MÅ KUNNE

Regel	Tall	Kilde
Daglig leder	Må være myndig	§ 4
Overdragelse	Søk ny bevilling innen 30 dager	§ 22
Vandel	Forhold eldre enn 5 år teller ikke	§ 6
Politiets stenging	Inntil 7 dager	§ 17

KORT OPPSUMMERT FRA KURSET

- Alle som driver serveringssted som næring, trenger serveringsbevilling fra kommunen (serveringsloven § 3).

- Bevillingen gis til den for hvis regning stedet drives, og gjelder for ett bestemt sted.
- Søknaden skal ha skatteattest og dokumentasjon på bestått etablererprøve (§ 8).
- Kommunen skal alltid innhente uttalelse fra politiet (§ 9).
- Kommunen har 60 dager fra søknaden er komplett. Bevillingen anses ikke som gitt om fristen går ut (§ 10).
- Vandel etter serveringsloven: forhold eldre enn fem år teller ikke (§ 6).
- Eierandelene til ektefelle, samboer og nær familie regnes sammen med dine (§ 7).
- Kravene til daglig leder, etablererprøve og vandel gjelder til enhver tid (serveringsloven § 12).
- Skifte av daglig leder, nye personer med vesentlig innflytelse og innstilt drift meldes uten ugrunnet opphold (§ 14).
- Politiet kan stenge i inntil sju dager (§ 17). Kommunen kan suspendere og stenge (§ 18).
- Tilbakekall krever varsel med rimelig frist til å rette forholdet (§ 19).
- Politiet skal stenge steder som drives uten bevilling (§ 20).
- Overdragelse: søk innen 30 dager. Konkurs og død: boet kan fortsette hvis det melder fra (§§ 22–24).
- Mer enn ett år uten drift, eller ikke i drift ett år etter at bevillingen ble gitt: bevillingen faller bort (§ 25).

2. Skatt, merverdiavgift og regnskap

TALLENE DU MÅ KUNNE

Regel	Tall	Kilde
Mva-registrering	Over 50 000 kr på 12 måneder	mval. § 2-1
Mat servert som serveringstjeneste	Alminnelig mva-sats	mval. § 5-2
Z-rapport	Hver dag, fra hvert kassapunkt	bokf.forskr. § 5-3-14
Salg på serveringssted	Registreres fortløpende i kassasystemet	bokf.forskr. § 8-5-3

KORT OPPSUMMERT FRA KURSET

- Kontantsalg, også kort ved levering, registreres fortløpende i kassasystem med produkterklæring.
- Ved dagens slutt: Z-rapport fra hvert kassapunkt, telling, avstemming og forklaring av differanser.
- Personallisten viser alle som jobber, og føres fortløpende (bokføringsforskriften § 8-5-6).
- Bilag og dagsoppgjør oppbevares i fem år etter regnskapsårets slutt.
- Bokføringen skal være à jour innen rapporteringsfristene og minst hver fjerde måned.
- Et AS skal ha forsvarlig egenkapital og likviditet, og daglig leder orienterer styret minst hver fjerde måned (aksjeloven §§ 3-4 og 6-15).
- Mva og skattetrekk tilhører staten. Sett pengene av til forfall.
- Registrering i Merverdiavgiftsregisteret når omsetningen passerer 50 000 kroner på tolv måneder.
- 25 % for servering, 15 % for takeaway-mat, alltid 25 % for alkohol.
- Mva i en pris med 25 %: $\text{pris} \times 25 / 125$. Med 15 %: $\text{pris} \times 15 / 115$.
- Mva-melding hver annen måned, frist én måned og ti dager etter perioden. Mai–juni: 31. august.
- A-melding innen den 5. i måneden etter.
- Forskuddstrekk senest første virkedag etter lønnsutbetaling. Arbeidsgiveravgift den 15. annenhver måned.
- Tilleggsskatt er 20 %, og skjerpet tilleggsskatt kan gi 20 eller 40 % i tillegg.

3. Arbeidsmiljø og ansatte

TALLENE DU MÅ KUNNE

Regel	Tall	Kilde
Arbeidsavtale	Skriftlig; senest 7 dager ved mer enn 1 måned	aml. § 14-5
Overtidstillegg	Minst 40 %	aml. § 10-6
Overtid	Høyst 10 t/7 dager, 25 t/4 uker, 200 t/52 uker	aml. § 10-6
Nattarbeid	Kl. 21–06	aml. § 10-11
Yrkesskadeforsikring	Plikt for arbeidsgiver	ysfl. § 3

KORT OPPSUMMERT FRA KURSET

- Skriftlig arbeidsavtale: senest sju dager etter oppstart ved jobb over én måned, ellers med en gang (aml § 14-5).

- Høyst 9 timer per døgn og 40 timer per uke i alminnelig arbeidstid (§ 10-4).
- Minst 11 timer sammenhengende hvile per døgn og 35 timer per uke (§ 10-8).
- Overtid: høyst 10 timer per uke etter hovedregelen, samlet høyst 13 timer per døgn, og minst 40 % tillegg (§ 10-6).
- Nattarbeid (kl. 21–06) bare når arbeidets art gjør det nødvendig (§ 10-11).
- Gjengjeldelse mot den som varsler, er forbudt (§ 2 A-4).
- Alvorlige arbeidsulykker varsles straks til Arbeidstilsynet og politiet (§ 5-2).

4. Alkoholloven for daglig leder

TALLENE DU MÅ KUNNE

Regel	Tall	Kilde
Aldersgrense	18 år (gruppe 1 og 2), 20 år (gruppe 3)	al. § 1-5
Styrer og stedfortreder	Over 20 år	al. § 1-7c

KORT OPPSUMMERT FRA KURSET

- Serveringsbevillingen dekker ikke alkohol. Du trenger skjenkebevilling (alkoholloven § 1-4a).
- Gruppe 1: over 2,5 og høyst 4,7 %. Gruppe 2: over 4,7 og under 22 %. Gruppe 3: 22–60 % (§ 1-3).
- Skjenkebevillingen gis for inntil fire år og gjelder et bestemt lokale (§§ 1-6 og 4-2).
- Du har ikke krav på skjenkebevilling. Kommunen utøver skjønn (§ 1-7a).
- Vandel etter alkoholloven: forhold eldre enn ti år teller ikke (§ 1-7b).
- Styrer og stedfortreder: fylt 20 år, bestått kunnskapsprøve, ansatt eller eier (§ 1-7c).
- Politiet kan stenge et skjenkested i inntil to dager (§ 1-8a).
- 12 prikker på to år gir inndragning i én uke (alkoholforskriften § 10-2).
- 8 prikker: skjenking til under 18 år, brudd på bistandsplikten, uforsvarlig drift, hindring av kontroll.
- 4 prikker: åpenbart påvirket, skjenketid, brennevin til 18–19-åring, for ung skjenker.
- 2 prikker: blant annet internkontroll og styrer/stedfortreder. 1 prikk: blant annet alkoholfrie alternativer.
- Normaltid: øl og vin kl. 08.00–01.00, brennevin kl. 13.00–24.00. Aldri skjenking kl. 03.00–06.00 (alkoholloven § 4-4).
- Gjestene må ha drukket opp senest 30 minutter etter skjenketidens slutt.
- Brennevin skjenkes i 2 eller 4 cl, og er én ved bordet åpenbart påvirket, får ingen ved bordet alkohol.

5. Selskap, gjeld og konkurs

TALLENE DU MÅ KUNNE

Regel	Tall	Kilde
Aksjeselskap	Aksjeeierne hefter ikke for selskapets gjeld	asl. § 1-2
Konkurskarantene	Kan ilegges av tingretten	kkl. § 142

KORT OPPSUMMERT FRA KURSET

- Insolvens: selskapet kan ikke betale gjelden ved forfall, og problemet er ikke forbigående (konkursloven § 61).
- Styret skal straks behandle saken når egenkapitalen ikke er forsvarelig (aksjeloven § 3-5).
- Bare styret kan begjære oppbud for et AS (§ 6-18). En kreditor kan også begjære konkurs.
- Når konkurs er åpnet, overtar bostyreren, og ledelsen må gi opplysninger (konkursloven §§ 100 og 101).
- Rekkefølge: boets kostnader, lønn, skatt og mva, vanlige krav, til slutt bøter og tilleggsskatt.
- Uvanlige betalinger de siste tre månedene kan omstøtes (dekningsloven § 5-5).
- Konkurskarantene varer i to år (konkursloven § 142).

3. Fellene flest går i

Mange spørsmål skiller mellom regler som ligner hverandre. Lær forskjellen, så slipper du å gjette.

Vandel: fem eller ti år?

Etter serveringsloven teller ikke forhold som er eldre enn fem år (serveringsloven § 6). Etter alkoholloven er grensen ti år (alkoholloven § 1-7b).

Stenging: sju eller to dager?

Politiet kan stenge et serveringssted i inntil sju dager etter [serveringsloven § 17](#), men et skjenkested i inntil to dager etter [alkoholloven § 1-8a](#).

Myndig eller 20 år?

Daglig leder må være myndig ([serveringsloven § 4](#)). Styrer og stedfortreder for skjenkebevillingen må være over 20 år ([alkoholloven § 1-7c](#)).

Tre frister som ligner

Kommunen skal behandle en komplett søknad om serveringsbevilling innen 60 dager ([serveringsloven § 10](#)). Ny eier må søke innen 30 dager etter overdragelse ([serveringsloven § 22](#)). Kommunen skal holde prøven innen to måneder ([forskrift om etablererprøve § 4](#)).

Mva-grensen gjelder tolv måneder

Du må registrere deg når omsetningen passerer 50 000 kr i løpet av tolv måneder, ikke per kalenderår ([merverdiavgiftsloven § 2-1](#)).

Servering og takeaway har ulike sats

Mat servert som serveringstjeneste har alminnelig sats, 25 %. Takeaway-mat har 15 %, og alkohol har alltid 25 % ([merverdiavgiftsloven § 5-2](#)).

Overtidstillegget er minst 40 %

Ikke 50 %. Loven krever minst 40 % tillegg for overtid ([arbeidsmiljøloven § 10-6](#)).

Serveringsbevilling dekker ikke alkohol

Vil du servere alkohol, trenger du i tillegg skjenkebevilling ([alkoholloven § 1-4a](#)).

4. Huskeliste for prøvedagen

- ☐ Kontroller at du har bestilt etablererprøven og betalt gebyret, inntil 400 kr per forsøk ([forskrift om etablererprøve § 7](#)).
- ☐ Finn ut hvilke hjelpemidler som er lov. [Oslo](#), [Bergen](#) og [Hamar](#) tillater ikke ordbok på etablererprøven, men lovsamling er lov. [Tromsø](#) stiller med rene lov- og forskriftstekster. Tolk er ikke tillatt hos noen av dem.
- ☐ Øv med lovsamlingen hjemme, slik at du vet hvor de viktigste reglene står.
- ☐ Ta med gyldig legitimasjon med bilde. [Oslo kommune](#) godtar pass, førerkort, bankkort med bilde eller nasjonalt ID-kort, men ikke digital ID.
- ☐ Ta med kvittering for betalt prøve hvis kommunen ber om det. [Bergen](#) og [Tromsø](#) gjør det.
- ☐ Møt i god tid. [Oslo](#) ber deg komme tidligst 15 minutter før, [Hamar](#) minst 10 minutter før og [Rogaland brann og redning](#) minst fem minutter før.
- ☐ Avtal tilrettelegging på forhånd hvis du trenger det, og ta med legeerklæring hvis kommunen krever det.
- ☐ Påmeldingen er ofte bindende. I [Oslo](#) og hos [Rogaland brann og redning](#) får du bare pengene tilbake mot legeerklæring.
- ☐ Svar på alle spørsmålene. Les alle svaralternativene før du velger, og se etter ord som «alltid», «bare» og «senest».
- ☐ Du har 90 minutter på 50 spørsmål, altså under to minutter per spørsmål.

Kommunale regler er hentet fra kommunenes egne sider og gjelder bare kommunen som er nevnt. Sjekk alltid siden til kommunen der du tar prøven.

5. 10 øvingsspørsmål

Svar før du ser på fasiten under. Spørsmålene er Kurs.ings egne, ikke kommunens.

1. Hva er hovedregelen før du kan starte serveringsdrift som næring?
 - A. Du må ha serveringsbevilling fra kommunen
 - B. Du må registrere deg hos Mattilsynet og starte drift med en gang
 - C. Du må ha skjenkebevilling selv om du ikke serverer alkohol
2. Kan et serveringssted ta imot kontanter i et pengeskrin uten kassasystem?
 - A. Ja.
 - B. Nei, salg av mat og drikke skal registreres fortløpende i kassasystemet.
 - C. Kun på markeder.
3. Når skal arbeidsavtalen være klar når arbeidsforholdet varer mer enn én måned?
 - A. Senest sju dager etter oppstart.
 - B. Senest én måned etter oppstart.
 - C. Etter prøvetiden.
4. Kan en ansatt på 19 år skjenke brennevin (gruppe 3)?
 - A. Ja, over 18 år er nok.
 - B. Nei, man må være 20 år.
 - C. Ja, hvis styrer er til stede.
5. Hva er hovedregelen om en aksjeeiers ansvar for selskapets gjeld?
 - A. Aksjeeieren må alltid betale all gjeld privat.
 - B. Aksjeeieren hefter normalt ikke overfor kreditorene for selskapets forpliktelser.
 - C. Staten overtar gjelden.
6. Hvem må bestå Etablererprøven?
 - A. Alle ansatte.
 - B. Daglig leder.
 - C. Kun styreleder.
7. Hva er en «Z-rapport»?
 - A. En liste over ansatte.
 - B. Dagens sluttrapport fra kassa som viser dagens omsetning.
 - C. En rapport til politiet.
8. Hva er minstekravet for overtidstillegg etter arbeidsmiljøloven?
 - A. 40 %
 - B. 50 %
 - C. 100 %
9. Hvem må godkjenne styrer og stedfortreder?
 - A. Politiet
 - B. Skjenkestedets eier
 - C. Kommunen
10. Hva skal styret gjøre når egenkapitalen ikke lenger er forsvarlig?
 - A. Vente til en kreditor begjærer selskapet konkurs.
 - B. Behandle saken straks, innkalle generalforsamlingen og foreslå tiltak.
 - C. Fortsette som før så lenge det finnes penger på konto.

Fasit og forklaring

1. A: Du må ha serveringsbevilling fra kommunen. Serveringsloven § 3 sier at den som vil drive serveringssted som næring, må ha serveringsbevilling fra kommunen. Kilde: [Serveringsloven § 3](#).

- 2. B: Nei, salg av mat og drikke skal registreres fortløpende i kassasystemet.** Salg av mat og drikke fra et serveringssted skal registreres fortløpende i et kassasystem, også når gjesten betaler når hun går (bokføringsforskriften § 8-5-3). Kilde: [Bokføringsforskriften § 8-5-3](#).
- 3. A: Senest sju dager etter oppstart.** Når arbeidsforholdet varer mer enn én måned, skal den skriftlige avtalen foreligge snarest mulig og senest sju dager etter oppstart. Ved kortere arbeidsforhold skal avtalen inngås umiddelbart (arbeidsmiljøloven § 14-5). Kilde: [Arbeidsmiljøloven § 14-5](#).
- 4. B: Nei, man må være 20 år.** Den som skjenker brennevin (gruppe 3), må ha fylt 20 år (alkoholoven § 1-5 tredje ledd). Personer med kokk-, servitør- eller resepsjonistfagbrev er unntatt (alkoholforskriften § 2-3). Kilde: [Alkoholoven § 1-5](#).
- 5. B: Aksjeeieren hefter normalt ikke overfor kreditorene for selskapets forpliktelser.** Aksjeloven § 1-2 sier at aksjeeierne ikke hefter overfor kreditorene for selskapets forpliktelser. Personlig ansvar kan likevel følge av for eksempel en garanti. Kilde: [Aksjeloven § 1-2](#).
- 6. B: Daglig leder.** Serveringsloven § 5 sier at serveringsstedets daglige leder må ha gjennomført etablererprøven. Kilde: [Serveringsloven § 5](#).
- 7. B: Dagens sluttrapport fra kassa som viser dagens omsetning.** Z-rapporten er en sammenstilling av dagens registreringer i kassasystemet. Den skal lages ved dagens slutt for hvert kassapunkt (bokføringsforskriften § 5-3-14). Kilde: [Bokføringsforskriften § 5-3-14](#).
- 8. A: 40 %.** For overtidsarbeid skal det betales et tillegg på minst 40 prosent (arbeidsmiljøloven § 10-6 ellefte ledd). Tariffavtaler kan gi mer. Kilde: [Arbeidsmiljøloven § 10-6](#).
- 9. C: Kommunen.** Styrer og stedfortreder må godkjennes av bevillingsmyndigheten, som for kommunale bevillinger er kommunen (alkoholoven § 1-7c). Kilde: [Alkoholoven § 1-7c](#).
- 10. B: Behandle saken straks, innkalle generalforsamlingen og foreslå tiltak.** Hvis egenkapitalen må antas å være lavere enn forsvarlig, skal styret straks behandle saken, innkalle generalforsamlingen og foreslå tiltak. Finnes ingen gjennomførbare tiltak, skal styret foreslå selskapet oppløst (aksjeloven § 3-5). Kilde: [Aksjeloven § 3-5](#).

6. Kilder og mer øving

- Forskrift om etablererprøve lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2000-01-18-46
- Serveringsloven lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-13-55
- Alkoholoven lovdata.no/dokument/NL/lov/1989-06-02-27
- Merverdiavgiftsloven lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-58
- Bokføringsforskriften lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-12-01-1558
- Arbeidsmiljøloven lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62
- Aksjeloven lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-13-44
- Konkursloven lovdata.no/dokument/NL/lov/1984-06-08-58
- Oslo kommune: Etablererprøven www.oslo.kommune.no/skatt-og-naring/salg-servering-og-skjenking/etablerer-og-kunnskapsprovene/etablererproven/
- Bergen kommune: Etablererprøven og kunnskapsprøven www.bergen.kommune.no/innbyggerhjelpen/naring-avgifter-og-anskaffelser/naring/bevilling-og-tillatelser/etablererproven-og-kunnskapsproven
- Tromsø kommune: Etablererprøven www.tromso.kommune.no/tema/naering-0/salg-servering-og-skjenking/etablererproven
- Hamar kommune: Etablererprøven www.hamar.kommune.no/etablererproven/
- Rogaland brann og redning IKS: Etablerer- og kunnskapsprøven www.rogbr.no/miljørettet-helsevern-og-skjenkekontroll/tobakks-og-skjenkekontroll/rogbr-no-skjenkekontrollen
- Kristiansand kommune: kunnskaps- og etablererprøven www.kristiansand.kommune.no/navigasjon/politikk-og-organisasjon/naring-og-arbeidsliv/bevilling/kunnskaps-og-etablererprove

Vil du øve mer? Gratis på nett: www.kurs.ing/gratis-etablererprove-test og www.kurs.ing/ressurser/ovingsporsmal-etablererproven. Ingen registrering.

Kurs.ing har et kurs til etablererprøven. Der får du 212 øvingsspørsmål med forklaring og en øvingsprøve på tid. Kurset koster 297 kr alene, eller 497 kr i Bevillingspakken med kursene for alle tre bevillingsprøvene. Du får 8 ukers tilgang og beståttgaranti etter vilkårene i kjøpsbetingelsene (www.kurs.ing/kjopsbetingelser). Gebyret til kommunen betaler du separat. Se kurset: www.kurs.ing/etablererproven

Kurs.ing er en privat kursleverandør. Vi holder ikke prøvene og utsteder verken prøvebevis, kursbevis eller bevillinger. Guiden er en oversikt, ikke juridisk rådgivning, og erstatter ikke lovteksten. Tallene er kontrollert mot kildene 25.–27. september 2026. Regler kan endres, så sjekk lovteksten på lovdata.no og kommunens egen side. Meld fra om feil til ola@kurs.ing.